

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาวนาแม้จะได้ชื่อว่าเป็นกระดูกสันหลังของชาติ แต่การประกอบอาชีพการทำนาของเกษตรกรไทยตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ยังคงต้องพึ่งพาปัจจัยทางธรรมชาติ ทั้งดิน น้ำ อากาศ ความชื้น เป็นหลัก ซึ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดผลผลิตโดยตรงของชาวนาไทย อีกทั้งยังมีความเสี่ยงที่ไม่แน่นอนของสภาพภูมิอากาศและศัตรูธรรมชาติที่จะส่งผลให้เกิดความเสียหาย จนเป็นปัญหาของชาวนาไทยและรวมถึงเศรษฐกิจหลักของประเทศ

ภัยธรรมชาติเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยากโดยเฉพาะภัยทางด้านกายภาพ ซึ่งแต่ละปีของการทำการเกษตรกรรมโดยเฉพาะด้านการทำนานั้น จะเห็นได้ว่าอัตราการเกิดภัยธรรมชาติในเรื่องของฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วงและ อุทกภัยนั้น ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นและต่อเนื่องตลอดหลายปีที่ผ่านมา จนรัฐต้องเข้ามาช่วยเหลือและบรรเทาในด้านภัยเหล่านี้ให้แก่ชาวนา แต่ละปี เป็นเงินหลายล้านบาท

ทั้งนี้เพื่อเป็นการบรรเทาและลดความเสี่ยงในเรื่องผลผลิตจากการทำนา รัฐจึงได้มีโครงการประกันภัยชาวนาปี เพื่อเป็นแนวทางประกันภัยพืชผลอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ โดยโครงการได้นำเสนอผ่านคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 โดยให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการฤดูนาปี ปีการผลิต 2554/2555 ตั้งแต่ 1 กรกฎาคม 2554 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม 2554 เข้าร่วมโครงการและสมัครได้ที่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ทุกสาขา

จังหวัดกำแพงเพชรเป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่าง มีเกษตรกรที่ทำนาปี ประมาณ 50000 กว่าครัวเรือน พื้นที่ชาวนาปี ประมาณ 1.4 ล้านไร่ ผลผลิตข้าวเปลือกนาปี ประมาณ 1.1 ล้านตัน แต่เมื่อศึกษาข้อมูลเกษตรกรที่ประสบภัยด้านอุทกภัยช่วงฤดูนาปี 53/54 นั้นพบว่าเกษตรกรประสบภัยทั้งสิ้น 10 อำเภอ โดยต้องใช้วงเงินในการช่วยเหลือเกษตรกรทั้งสิ้นประมาณ 202 ล้านบาท และได้มีโครงการนำร่องการศึกษาการประกันภัยนาข้าวแบบใช้ดัชนี เป็นจังหวัดแรกของประเทศไทย ในปี 2553 ทั้งนี้เนื่องจากเป็นเพียงการศึกษาและทดลองเพื่อหาข้อสรุปในการทำการประกันภัยนาข้าว จึงไม่มีการซื้อขายกรมธรรม์อย่างแท้จริง แต่ในฤดูการทำนาปี ปีการผลิต 2554/2555 นี้ มีเกษตรกรในจังหวัดกำแพงเพชรเข้าร่วมโครงการจำนวน 141 ครัวเรือน โดยนับได้ว่าเป็นมิติใหม่ของการเกษตรไทยโดยเฉพาะชาวนา ที่จะเป็นช่องทางในการลดความเสี่ยงในด้านความเสียหายอันเกิดจากภัยธรรมชาติในฤดูนาปี 2554 นี้ได้

ดังนั้นการศึกษาในด้านความคิดเห็นของเกษตรกรในด้านโครงการประกันภัยชาวนาปี ปีการผลิต 2554/2555 ของจังหวัดกำแพงเพชรในครั้งนี้ นอกจากเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการแล้วยังได้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการอีกด้วย เพื่อประโยชน์ในการนำผลการศึกษาความคิดเห็นมาพัฒนาการทำประกันภัยนาข้าวและการประกันภัยด้านพืชผลการเกษตรของไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการประกันภัยของเกษตรกรจังหวัดกำแพงเพชร
- 2.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อโครงการประกันภัยข้าวนาปี
- 2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อโครงการประกันภัยข้าวนาปี
- 2.4 เพื่อศึกษาความต้องการของเกษตรกรในการทำประกันภัยข้าวนาปี
- 2.5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อโครงการประกันภัยข้าวนาปี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

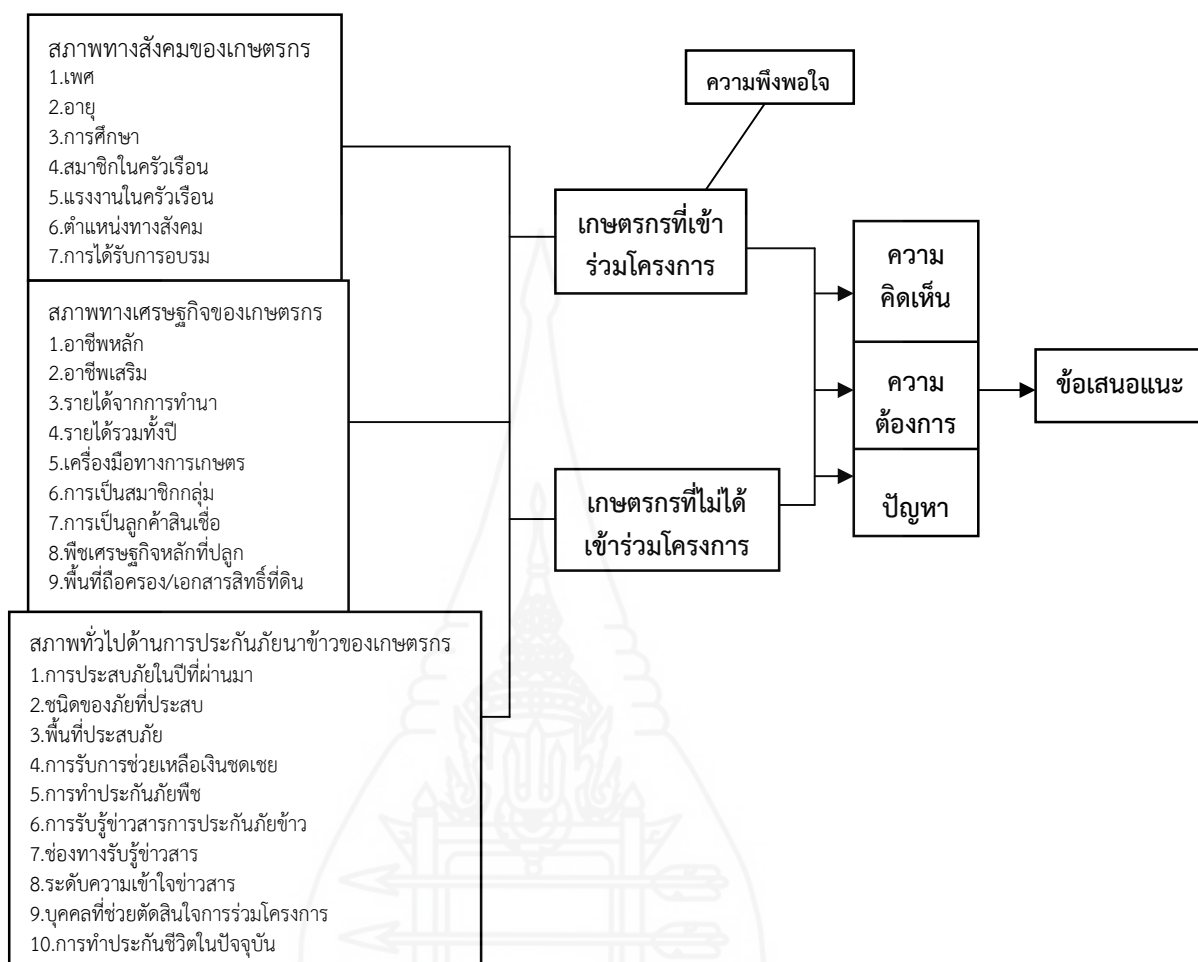
การวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากเกษตรกร และข้อมูลด้านทุติยภูมิซึ่ง นำมาสู่กรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

1) สภาพทางสังคมของเกษตรกร ซึ่งประกอบด้วยสถานะทางการศึกษา เพศ อายุ ของเกษตรกร ที่ได้ทำการศึกษา การมีตำแหน่งและสถานะทางสังคม ท้องถิ่น และการเคยได้รับการฝึกอบรมหรือดูงาน

2) สภาพทางเศรษฐกิจ ของเกษตรกรในจังหวัดกำแพงเพชร อันเป็นการศึกษาในกรอบข้อมูล ด้านการถือครองที่ดิน ด้านรายได้ ด้านการประกอบอาชีพเสริม การมีอุปกรณ์และเครื่องมือทำการเกษตร หรือเครื่องทุ่นแรง และการมีสถานะของการเป็นลูกค้าสมาชิกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

3) การศึกษาจากกลุ่มเกษตรกร ที่มีจำนวน 2 กลุ่ม(โดยไม่มีการเปรียบเทียบ) อันได้แก่กลุ่มเกษตรกรที่ได้สมัครเข้าร่วมโครงการการประกันภัยข้าวนาปี ปีการผลิต 2554/2555 โดยการซื้อกรมธรรม์ประกันภัยข้าวนาปี เป็นการสอบถามในด้าน สภาพทั่วไปทางสังคม เศรษฐกิจ การทำประกันภัยพืชผล ความคิดเห็น ความพึงพอใจ ความต้องการ และปัญหาอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการ และกลุ่มเกษตรกรผู้ทำนาผู้ไม่เข้าร่วมโครงการ จำนวนเท่าๆกัน ในการสอบถามในด้าน สภาพทั่วไปทางสังคม เศรษฐกิจ การทำประกันภัยพืชผล ความคิดเห็น ความต้องการ และปัญหาอุปสรรคในโครงการประกันภัยข้าวนาปี โดยทั้งสองกลุ่มจะได้นำความคิดเห็น ความต้องการและปัญหามาเป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนาโครงการประกันภัยนาข้าว และพืชผลทางการเกษตร ตลอดจนแนวทางในการดำเนินงานของทั้งทางภาครัฐและเอกชนในการหาวิธีการในการลดความเสี่ยงอันเกิดจากภัยธรรมชาติ ในการทำการเกษตรกรรมของประเทศต่อไป

ซึ่งนำมาเขียนเป็นแบบจำลอง ได้ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่ เป็นการศึกษาวิจัยในพื้นที่ 7 อำเภอของจังหวัดกำแพงเพชร

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาวิจัยซึ่งครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้

4.2.1 สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพทั่วไปการทำประกันภัยนาข้าวของเกษตรกรในจังหวัดกำแพงเพชร

4.2.2 ระดับความคิดเห็นของเกษตรกร ระดับความพึงพอใจ ความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะต่อโครงการประกันภัยข้าวนาปีของจังหวัดกำแพงเพชร

4.2.3 การดำเนินโครงการประกันภัยข้าวนาปีจังหวัดกำแพงเพชร

4.3 ขอบเขตเชิงเวลา ศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการและเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประกันภัยข้าวนาปี จังหวัดกำแพงเพชร ปีการผลิต 2554/2555

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึกเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ตามทัศนคติ ความเชื่อและค่านิยม โดยมีระดับความเห็นที่แตกต่างไปตามสภาวะของบุคคลนั้นๆ ที่มีความรู้สึกต่อบุคคล สิ่งของ เรื่องราว หรือสถานการณ์ โดยมีพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมเป็นกรอบกำหนดความคิดเห็น ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้เป็นความคิดเห็นในระดับต่างๆ ของเกษตรกร ในการเข้าร่วมและไม่เข้าร่วมโครงการที่รัฐมีต่อเกษตรกรในโครงการประกันภัยข้าวนาปี

5.2 โครงการประกันภัยข้าวนาปี หมายถึง โครงการที่ผ่านมติ ครม. และได้ให้หน่วยงานของรัฐ ทั้งในกระทรวงเกษตรฯ และหน่วยงานมหาดไทย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือ ธ.ก.ส. และสมาคมประกันวินาศภัย ร่วมกัน ดำเนินงานโครงการลดความเสี่ยงการทำนา โดยให้เกษตรกรสมัครเข้าร่วมโครงการโดยการซื้อประกันภัยข้าวนาปี ที่มีการเพาะปลูก ในปีการผลิต 2554 โดยจะได้รับเงินชดเชยหรือสินไหมทดแทนในอัตรา ไร่ละ 2006 บาท โดยเกษตรกรจะต้องชำระค่าประกันภัยรายละ 60 บาทต่อไร่ แต่หากเป็นสมาชิกลูกค้า ธ.ก.ส. จะชำระเพียง 50 บาทต่อไร่ โดยรัฐสับทบให้แก่เกษตรกร จำนวน 69 บาท/ไร่

5.3 ภัยพิบัติ หมายถึง ภัยจากธรรมชาติ โดยในงานวิจัยฉบับนี้และโครงการประกันภัยข้าวนาปี ได้จำกัดความของภัยธรรมชาติที่จะได้รับความคุ้มครอง ได้แก่ อุทกภัย ฝนทิ้งช่วง ลมพายุ ลมใต้ฝุ่น ภัยอากาศหนาว น้ำค้างแข็ง ลูกเห็บ และไฟไหม้ โดยไม่ได้รวมภัยโรคระบาดของข้าวและแมลงศัตรูพืชระบาด

5.4 ข้าวนาปี หมายถึง ข้าวที่เพาะปลูกโดยมีอายุเก็บเกี่ยว มากกว่า 100 วันขึ้นไป โดยรวมทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว โดยในจังหวัดกำแพงเพชร เกษตรกรเริ่มปลูกข้าวนาปี ได้ตั้งแต่ 1 พฤษภาคม 2554- 31 ตุลาคม 2554 โดยนาปีส่วนใหญ่เกษตรกรจะใช้น้ำฝนควบคู่การใช้ชลประทาน

5.5 เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ หมายถึง กลุ่มผู้ทำนาที่มีการเพาะปลูกในฤดูนาปีและได้แจ้งขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรอำเภอเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลด้านความคิดเห็นในการจัดทำวิจัยครั้งนี้

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ประโยชน์ในด้านการพัฒนาและหาแนวทางในการลดความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ทำนาในประเทศไทย โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบและที่เกี่ยวข้องนำไปศึกษาแนวทางและพัฒนากลยุทธ์ทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชน

6.2 งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษากับเกษตรกรที่ได้เข้าร่วมโครงการและไม่ได้เข้าร่วมโครงการ แต่มีการรับทราบโครงการ ซึ่งจะได้ข้อมูลที่หลากหลาย เที่ยงตรงและข้อมูลเหล่านี้นำมาใช้เป็นข้อมูลในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้

6.3 หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการศึกษาระบบการประกันภัยและประกันภัยพืชผลสามารถนำข้อมูล ข้อเสนอแนะ และความต้องการมา ปรับให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ สถานการณ์การ

เกิดภัยพิบัติในอนาคตได้ ทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อระบบการเกษตรของประเทศ ส่งผลไปถึงเศรษฐกิจระดับประเทศด้วยเช่นกัน

